

I tolkningen af denne og tilsvarende dansk litteratur er der lagt megen vægt på at vise, at denne amerikanske indflydelse var et led i den kolde krig, at tendensen var antikommunistisk, monopolkapitalistisk og classesamarbejdsvenlig. Det forudsættes – om end uden nogen påvisning – at resultatet er blevet en stærk ideologisk påvirkning.

De to indledningskapitler om den økonomisk-politiske virkelighed domineret af »USA-imperialismen« er stykket sammen af tilfældig, i hovedsagen dansksproget litteratur og kunne med fordel være udeladt – ligesom bogen var blevet mere læseværdig, hvis man ikke havde betjent sig af en så indædt ideologisk jargon. Det ville også have styrket fremstillingens almindelige troværdighed.

Henning Poulsen

K.B. Andersen: *I alle de riger og lande... Oplevelser i 70'ernes danske udenrigspolitik*. (Gyldendal, 1983). 223 s.

Midt i vemoden over K.B. Andersens alt for tidlige død i foråret 1984 kan man glæde sig over, at han valgte at indlede sine memoirer med udenrigsministerperioden fra 1971-1978, og at han i sit travle otium mellem utallige andre gøremål gav sig tid til at færdiggøre dette bind.

Bogen er typisk for K.B. Andersen. Den er tydeligvis skrevet ganske hastigt, men er velformuleret med såvel humor som bid – f.eks. i bemærkningen om den franske udenrigsminister Jobert, der »tilsyneladende lystbetonet i det omfang, man kan anvende dette udtryk i forbindelse med Jobert« benyttede enhver lejlighed til at skabe modsætninger mellem Europa og USA (s. 121). Men bogen er også karakteristisk forsigtig i omtalen af politiske

kolleger og modstandere; der er ingen dramatiske »afsløringer«, og nok gives der adskillige hib og spark undervejs, men som regel ganske diskret. I betragtning af KBA's kendte kritik af ændringerne i socialdemokratiets udenrigspolitik siden 1979 og af Anker Jørgensens rolle heri, er behandlingen af Anker Jørgensen overraskende positiv. KBA gør sig megen umage for at understrege deres gode samarbejde og politiske enighed i årene indtil 1978 – dog ofte med en undertone af, at det snarere var Anker Jørgensen, der i den periode var enig med KBA og loyalt bakkede hans synspunkter op, end omvendt.

Derimod er KBA's skepsis over for Ivar Nørgaards Europa- og Nordenpolitik uforstilt (s. 139-44), et forhold, der nok ikke blot bundet i politiske meningsforskelle, men også i det forhold, at KBA indtil regeringsomdannelsen i 1977 måtte »dele« udenrigsministeriet med Ivar Nørgaard i dennes egenskab af minister for udenrigsøkonomi, herunder markedsspørgsmål, og nordiske anliggender. KBA kritiserer meget kraftigt denne opsplitning af ministeriet og udenrigspolitikken, hvis uheldige konsekvenser især illustreres af problemerne med at holde det omsiggribende europæiske politiske samarbejde (EPS – KBA's ressort) ude fra det egentlige EF-samarbejde, der hørte under Nørgaards domæne.

I et særskilt kapitel diskuterer KBA, hvorledes udenrigspolitikken bliver til. Han fremhæver som noget positivt embedsmændenes rolle som på den ene side repræsentanter for kontinuitet og sagkundskab og på den anden side loyale medarbejdere for de politiske beslutningstagere, og hele fremstillingen bærer tydeligt præg af, at KBA kunne lide at arbejde i ministeriet og havde en høj mening om sine medarbejderes kvalifikationer. Han gør opmærksom

på, at folkettinget endnu ikke har fundet en tilfredsstillende måde at behandle udenrigspolitikken på, men undlader – lidt skuffende af den tidligere formand – at pege på mulige løsninger på problemet. Han er ligeledes inde på det nu så aktuelle problem omkring forholdet mellem regering og opposition og mindretalsregeringers udenrigspolitiske handlemuligheder. Med en skjult kritik af socialdemokratiets nuværende linie fremhæver han sin egen indsats for at afpolitisere udenrigs- og sikkerhedspolitikken under partiets forrige oppositionsperiode (1973-75) og understreger det uholdbare i, at en regering eller et oppositionsparti i afgørende spørgsmål vedrørende NATO eller EF gennemfører beslutninger, der er baseret på partier, der er modstandere af medlemskabet i disse organisationer. I andre spørgsmål – og her henviser han til sin egen Afrika- og Vietnam-politik – afviser han dog ikke, at der kan drives udenrigspolitik sammen med partier, der befinder sig uden for det overordnede udenrigspolitiske establishment.

KBA's rolle i udformningen af dansk politik over for den tredje verden bragte ham ofte i konflikt med partierne til højre. Man kritiserede ikke blot politikens konkrete udslag, f.eks. over for Vietnam eller Angola, men også udenrigsministerens interesse for ofte lange og langvarige rejser. KBA hentyder selvironisk hertil i bogens titel, men mener tydeligvis, at rejserne har haft reel betydning i form af personlige kontakter og førstehåndsindtryk. Argumentationen er dog ikke altid lige overbevisende, som når han hævder, at han som udenrigsminister havde god nytte af erfaringer og indtryk fra et 5-dages ophold i Nordvietnam i 1970. Vedrørende Vietnam gentager KBA f.eks. uden forbehold sin udtalelse fra 1972, at »efter udtalel-

ser fra Nordvietnam er der ikke nordvietnamesiske styrker i Sydvietnam« (s. 66), ligesom han fortsat synes at opfatte befrielsesfronten som en selvstændig politisk styrke.

Man skal i det hele taget ikke vente at finde mange forbehold eller uafhængige refleksioner over den førte politik i bogen; KBA fastholder og forsværer sin politik og hengiver sig kun sjældent til gustne overvejelser over dens grundlag eller virkninger, og det er han naturligvis i sin gode ret til. KBA mener tydeligvis både, at hans Afrika- og Vietnam-politik var rigtig i politisk og moralsk henseende, og at den som bieffekt gav Danmark politiske (renommé) og økonomiske (eksport) fordele, men nogen helt tilfredsstillende forklaring på sin højtprofilerede politik i disse spørgsmål giver han ikke. (F.eks. kunne det have været interessant at få hans vurdering af dens indenrigspolitiske baggrund). I det hele taget kunne man nok have ønsket en mere dybtgående diskussion af de konceptioner, der lå bag KBA's ganske originale forsøg på at kombinere en »progressiv« politik over for den tredje verden med en fast NATO- og EF-linie, samt overvejelser over, hvilke konkrete effekter denne politik havde, og i hvor høj grad den lykkedes. Disse enkeltelementer i KBA's politik behandles i særskilte kapitler, der giver en lang række detaljer fortrinsvis vedrørende rejser, møder og konferencer, men som dog også i glimt kaster lys over mere principielle overvejelser; det gælder f.eks. hans bemærkninger om afspændingspolitikken og specielt om menneskerettighedsproblematikens rette placering i denne.

KBA's bog rummer hverken de store afsløringer om dansk udenrigspolitik tilblivelse eller en dybtgående analyse af dennes eksterne og interne betingelser. Men den er velskrevet, rum-

mer mange gode iagttagelser og personkarakteristikker, ligesom den giver et godt billede af hovedpersonen K.B. Andersens fortrin og begrænsninger. Og lidt spredt giver den en del bidrag til belysning af hans måde at anskue den internationale politik på og hans forsøg på at kombinere værdifremmende elementer (tredie verdens-politikken) med en bevarelse af de traditionelle velfærds- og sikkerhedsinteresser, som motiverer dansk EF- og NATO-politik.

Nikolaj Petersen

Poul Hartling: *Godt vejr og dårligt vejr. Erindringer fra 1971-78.* (Gyldendal, 1983). 188 s.

Med dette tredje bind slutter Poul Hartling sine danske politiske erindringer, idet han i 1978 udnævntes til FN's flygtningehøjkommissær med bopæl i Geneve. »Godt vejr og dårligt vejr« – titlen hentyder til en kirkebøn – er som de to foregående bind velskrevet, præget af lune og venlighed. Her er såvist ingen modstander, der får læst teksten – lige bortset fra Mogens Glistrup.

Mange udenlandsrejser og besøg hos udenlandske potentater er omtalt i dette bind, inklusive det opsigtsvækkende stævnemøde med Mao. Hartling viser sig som en skarp og intelligent iagttagere, men noget væsentligt bidrag til historieskrivningen er og prætenderer disse rejseskildringer ikke at være.

På grund af Hartlings centrale placering i dansk politik i årene op til 1978 er det skildringen af den indenrigspolitiske arena, som påkalder størst interesse. Bogen er måske knap så åben som de foregående, men han lægger f.eks. ikke skjul på, at grunden til valgresultatet i 1971 var vælgernes skuffelse over VKR-regeringen. Skønt angrebet for det modsatte af venstrefløjens

førte den i virkeligheden radikal politik. Det er et paradoks, at Hilmar Baunsgaard kun høstede utak derfor hos de radikale kærnevælgere og tilidsmænd.

1971-73 begyndte i al fald for den opmærksomme iagttagere VKR-samarbejdet at smuldre kulminerende med, at Hartling efter chokvalget i december 1973 dannede den »smalle« venstre-regering, kun byggende på 22 mandater. I en anmeldelse i Politiken 26.10. 1983 hævder Erik Ninn-Hansen, at Hartling ikke giver en fyldestgørende forklaring på, at Venstre brød med K og R. Jeg synes ikke, det er helt rigtigt. Vel er fremstillingen forsigtig, men uanset mulig partiegoisme fremgår det dog, at en ren V-regering antagelig ville have lettere ved at manøvrere end en VKR-mindretalsregering. Var det overhovedet muligt for K og R at holde sammen? De konservative var optaget af en blodig lederstrid, og de radikale fortsatte med at undergrave Baunsgaard. Det havde været svært, da VKR var i flertal, hvordan så nu? Hertil kom, at ingen andre partier, når det kom til stykket, ville støtte en VKR-regering. Jeg synes ikke, der er nogen mystik i, at Hartling valgte sin enegang, selv om det er fuldt forståeligt, at specielt de konservative frygtede for at blive spændt ud, hvad i virkeligheden de radikale mod Baunsgaards vilje ønskede.

Hartling karakteriserer sine ministre mildt og nænsomt. Eftertiden vil nok nuancere disse vurderinger. Selv om ingen af ministrene ligefrem faldt igenem, var nok ikke alle placeringerne lige selvfølgelige – ej heller set i relation til Venstres ressourcer. Men sandt er det, at den smalle regering manøvrerede ganske snildt i det års tid, den sad. I december 1974 følte Hartling, at regeringen var kørt fast, og udskrev valg 7. januar 1975. Han begrundede og